

Όσοι φεύγουν

Με μια καμπάνα που ξεσήκωσε τα χελιδόνια, το φεστιβάλ του καλοκαιριού ήρθε στην πόλη. Τα σκάφη ηρεμούσαν στο λιμάνι με τις σημαίες τους να ανεμίζουν. Στους δρόμους, ανάμεσα σε σπίτια με κόκκινες στέγες και ζωγραφισμένους τοίχους, ανάμεσα σε παλιούς κήπους με βρύα και κάτω από λεωφόρους δέντρων, παλιά μεγάλα πάρκα και δημόσια κτίρια, ξεκίνησαν οι πομπές. Υπήρχαν άνθρωποι κάθε είδους: ηλικιωμένοι με μακριές σκληρές μωβ και γκρι ρόμπες, σοβαροί εργάτες, ήσυχες, χαρούμενες γυναίκες που κουβαλούσαν τα μωρά τους και κουβέντιαζαν, καθώς περπατούσαν. Σε άλλους δρόμους η μουσική αντηχούσε δυνατώτερα, με ένα τρεμόπαιγμα του γκονγκ και του ταμπούρλου, και οι άνθρωποι προχωρούσαν χορεύοντας. Τα παιδιά έτρεχαν παντού έξω, οι ψηλές φωνές τους δυνάμωναν πάνω από τη μουσική και το τραγούδι. Όλες οι πομπές κατευθύνθηκαν προς τη βόρεια πλευρά της πόλης, στο μεγάλο λιβάδι που ονομάζονταν Πράσινη Πεδιάδα. Τα παιδιά ενθουσιασμένα, με πόδια μες στη λάσπη, ετοιμάζονταν να παρακολουθήσουν τον αγώνα. Τα άλογα δεν φορούσαν παρά μια σέλα. Οι χάντρες στη χαίτη τους πλέκονταν με ταινίες αργύρου, χρυσού και πράσινου σύρματος. Φύσηξαν ένταση από τα ρουθούνια τους και έτρεξαν να καυχηθούν το ένα στο άλλο. Ήταν πολύ ενθουσιασμένα. Είναι αλήθεια άλλωστε ότι τα άλογα είναι τα μόνα ζώα που έχουν υιοθετήσει τις τελετές μας ως δικές τους. Λίγο πιο βόρεια και δυτικά, τα βουνά σηκώθηκαν και περικύκλωσαν τον κόλπο της πόλης. Ο αέρας του πρωινού ήταν τόσο καθαρός που το χιόνι που στεκόταν ακόμη στις δεκαοκτώ κορυφές των βουνών, φώτιζε με λευκή χρυσή φωτιά τα πολλά χιλιόμετρα του ηλιόλουστου αυτού τοπίου κάτω από το σκούρο μπλε του ουρανού. Ο άνεμος έκανε τα πανό που σημάδευαν τον ιππόδρομο να χτυπάνε. Στη σιωπή του λιβαδιού ακουγόταν η μουσική που γέμιζε τους δρόμους της πόλης. Μια χαρούμενη αμυδρή γλυκύτητα τρεμόπαιζε στον αέρα και τελικά ξέσπασε στο χαρμόσυνο ήχο της καμπάνας.

Περιχαρείς! Πώς μπορεί κανείς να πει για τη χαρά; Πώς να περιγράψω τους πολίτες της πόλης; Δεν ήταν απλός λαός, βλέπετε, αν και ήταν ευτυχείς. Αλλά δεν μιλάμε με χαρούμενα λόγια και πολύ τελευταία. Όλα τα χαμόγελα έχουν χαθεί.

Δεδομένης μιας περιγραφής όπως αυτή, ο καθένας τείνει να διατυπώσει ορισμένες υποθέσεις. Άραγε μια τέτοια περιγραφή ωθεί να κοιτάξει κανείς προς τον βασιλιά,

τοποθετημένο σε έναν υπέροχο θρόνο και περιτριγυρισμένο από τους ευγενείς ιππότες του, ή ίσως προς ένα σκουπίδι με στέμμα που φέρει σκλάβους με μεγάλη μυϊκή δύναμη; Αλλά δεν υπήρχε βασιλιάς. Οι πολίτες δεν χρησιμοποιούσαν σπαθιά, ούτε κρατούσαν δούλους. Δεν ήταν βάρβαροι. Δεν γνωρίζω τους κανόνες και τους νόμους της κοινωνίας τους, αλλά υποψιάζομαι ότι ήταν πολύ λίγοι. Όπως τα κατάφεραν χωρίς μοναρχία και δουλεία, έτσι προχωρούν στη ζωή τους και χωρίς το χρηματιστήριο, τη διαφήμιση και την αστυνομία. Ωστόσο, επαναλαμβάνω ότι αυτός δεν ήταν απλός λαός. Δεν ήταν άγριοι βοσκοί, ούτε ευγενείς, ούτε άνθρωποι ουτοπικοί. Δεν ήταν λιγότερο περίπλοκοι από εμάς.

Το πρόβλημα είναι ότι έχουμε μια κακή συνήθεια, που ενθαρρύνεται από τους εκλεπτυσμένους, να θεωρούμε την ευτυχία ως κάτι μάλλον ηλίθιο. Μόνο ο πόνος είναι πνευματικός, μόνο το «κακό» ενδιαφέρον. Αυτή είναι η προδοσία ενός καλλιτέχνη: η άρνηση να δεχτεί κανείς την αταξία του κακού και την τρομερή πλήξη του πόνου. Αν δεν μπορείς να τους διαβάσεις, να τους ενώσεις. Αν πονάει, επανάλαβε. Αλλά το να επαινείς την απελπισία είναι συνώνυμο με το να καταδικάζεις την ευχαρίστηση, να αγκαλιάσεις τη βία είναι να χάσεις οτιδήποτε άλλο. Έχουμε σχεδόν χάσει. Δεν μπορούμε πλέον να περιγράψουμε έναν ευτυχισμένο άνθρωπο ούτε να γιορτάσουμε τη χαρά. Πώς μπορώ να σας πω για τους ανθρώπους της πόλης; Δεν ήταν αφελή και χαρούμενα παιδιά - αν και τα παιδιά τους ήταν στην πραγματικότητα ευτυχισμένα. Ήταν ώριμοι, ευφυείς, παθιασμένοι ενήλικες των οποίων η ζωή δεν θα καταστρεφόταν ποτέ. Ένα θαύμα! Αλλά θα ήθελα να το περιγράψω καλύτερα.

Θα ήθελα να σας πείσω.

Η πόλη ακούγεται σαν από ένα παραμύθι, πολύ παλιά και πολύ μακριά, μια φορά κι έναν καιρό. Ίσως θα ήταν καλύτερο να το φανταστείτε σαν τις δικές σας φαντασιώσεις, αν υποτεθεί ότι θα προσαρμοστούν στην κατάσταση, γιατί σίγουρα δεν μπορώ να σας ικανοποιήσω όλους. Για παράδειγμα, τι γίνεται με την τεχνολογία; Νομίζω ότι δεν υπήρχαν αυτοκίνητα ή ελικόπτερα μέσα και πάνω από τους δρόμους. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι άνθρωποι της πόλης είναι χαρούμενοι άνθρωποι. Η ευτυχία βασίζεται σε μια δίκαιη διάκριση του τι είναι απαραίτητο και τι είναι καταστροφικό. Στη μεσαία κατηγορία, ωστόσο, -εκείνη των περιττών, αλλά μη καταστροφικών, της άνεσης, της πολυτέλειας, κ.λπ. - μπορούσαν να έχουν κεντρική

θέρμανση, τρένα, μετρό, πλυντήρια ρούχων και όλα τα είδη θαυμάσιων συσκευών που δεν έχουν ακόμη εφευρεθεί εδώ, όπως πλωτές πηγές φωτός, ισχύς χωρίς καύσιμο, θεραπεία για τον καρκίνο. Ή δεν θα μπορούσαν να έχουν και τίποτα από αυτά, δεν έχει σημασία. Όπως προτιμάτε.

Έχω την πεποίθηση ότι άνθρωποι από τις περιοχές γύρω από την ακτή έχουν έρθει στην πόλη τις τελευταίες μέρες πριν από το Φεστιβάλ με πολύ γρήγορα μικρά τρένα και διώροφα τραμ και ότι ο σιδηροδρομικός σταθμός της πόλης είναι στην πραγματικότητα γεμάτος. Αλλά ακόμα και έτσι, φοβάμαι ότι η πόλη μέχρι στιγμής ακούγεται σε μερικούς από εσάς σαν κάτι απίστευτο. Χαμόγελα, καμπάνες, παρελάσεις, άλογα...

Ένα πράγμα που ξέρω ότι δεν υπάρχει στην πόλη είναι η ενοχή. Αλλά τι άλλο πρέπει να υπάρχει; Τι άλλο, τι άλλο ανήκει στην χαρούμενη πόλη; Η αίσθηση της νίκης, σίγουρα, ο εορτασμός του θάρρους. Αλλά όπως ζουν χωρίς κληρικούς, ζουν και χωρίς στρατιώτες. Η χαρά που χτίζεται από μια επιτυχή σφαγή δεν είναι το σωστό είδος χαράς. Είναι φοβισμένη και είναι ασήμαντη. Μια απεριόριστη και γενναιόδωρη ικανοποίηση, ένας μεγαλόπρεπος θρίαμβος όχι ενάντια σε κάποιον εξωτερικό εχθρό αλλά στην κοινωνία: αυτό φουσκώνει τις καρδιές του λαού της πόλης, και η νίκη που γιορτάζουν είναι η νίκη της ζωής.

Το μεγαλύτερο μέρος της πομπής θα έχει φτάσει στην Πράσινη Πεδιάδα μέχρι τώρα. Μια υπέροχη μυρωδιά μαγειρικής ξεχειλίζει από τα κοντινά σπίτια. Τα πρόσωπα των μικρών παιδιών είναι φιλικά και χαρούμενα. Στην μακριά γκριζα γενειάδα ενός γέροντα ζευγαρώνουν μερικά ψίχουλα πλούσιας ζύμης. Οι νέοι έχουν προσδέσει τα άλογα τους στα δέντρα και αρχίζουν να ομαδοποιούνται γύρω από το στάδιο του αγώνα.

Μια γριά γυναίκα, μικρόσωμη, περνάει από κοντά τους και ψηλά νεαρά παλικάρια πετούν λουλούδια από ένα καλάθι. Ένα παιδί εννέα ή δέκα ετών κάθεται στην άκρη του πλήθους, μόνο του, παίζοντας ένα ξύλινο φλάουτο. Οι άνθρωποι σταματούν για να το ακούσουν και χαμογελούν, αλλά δεν του μιλούν, γιατί ποτέ δεν παύει να παίζει και ποτέ δεν τους βλέπει, τα σκοτεινά μάτια του γεμάτα από τη γλυκιά μαγεία της μουσικής. Τελειώνει και χαμηλώνει αργά τα χέρια του, κρατώντας το ξύλινο φλάουτο.

Σαν να ήταν το σήμα εκείνη η μικρή ιδιωτική σιωπή, ακούγεται μια τρομπέτα από ένα κτίριο κοντά στην άκρη του πλήθους: μια επιβλητική, μελαγχολική διάτρηση. Τα άλογα σηκώνονται στα πίσω πόδια τους, και μερικά από αυτά νεύουν σε απάντηση. Οι νεαροί αναβάτες άγγιξαν τους λαιμούς των αλόγων και τα χαλάρωσαν, "Ήσυχα, ήσυχα, εκεί ομορφιά μου, ελπίδα μου ..."

Αρχίζουν να παίρνουν θέση κατά μήκος της γραμμής εκκίνησης. Τα πλήθη κατά μήκος του ιπποδρόμου κάθονται σε ένα λιβάδι με χόρτα. Το Φεστιβάλ του Καλοκαιριού έχει αρχίσει.

Πιστεύεις; Δέχεσαι το φεστιβάλ, την πόλη, τη χαρά; Όχι; Τότε επέτρεψε μου να περιγράψω ένα ακόμα πράγμα.

Σε ένα υπόγειο κάτω από ένα από τα ωραία δημόσια κτίρια της πόλης, ή ίσως στο κελάρι ενός από τα μεγάλα ιδιωτικά σπίτια της, κανείς δεν ξέρει στα σίγουρα, υπάρχει ένα δωμάτιο. Έχει μια κλειδωμένη πόρτα και ένα παράθυρο. Ένα μικρό φως περνά ανάμεσα από τις ρωγμές στις σανίδες, έπειτα από ένα παραθυρόφυλλο και έτσι φτάνει στο κελάρι. Σε μια γωνιά του μικρού δωματίου υπάρχουν δυο σφουγγαρίστρες, με δύσκαμπτα, θρυμματισμένα κοντάρια, κοντά σε ένα σκουριασμένο κουβά. Το πάτωμα είναι βρώμικο, λίγο βρεγμένο, και γεμάτο χώμα. Το δωμάτιο έχει μήκος περίπου τρία βήματα και δύο πλάτος: μια απλή ντουλάπα με σκούπες ή μια αχρησιμοποίητη αίθουσα εργαλείων. Στο δωμάτιο κάθεται ένα παιδί. Θα μπορούσε να είναι αγόρι ή κορίτσι. Φαίνεται περίπου έξι, αλλά στην πραγματικότητα είναι σχεδόν δέκα. Είναι αδύναμο. Ίσως γεννήθηκε ελαττωματικό, ή ίσως έχει γίνει αφελές λόγω του φόβου, του υποσιτισμού και της παραμέλησης. Φοβάται τις σφουγγαρίστρες. Τις βρίσκει τρομερές. Κλείνει τα μάτια του, αλλά ξέρει ότι οι σφουγγαρίστρες εξακολουθούν να στέκονται εκεί. Και η πόρτα είναι κλειδωμένη. Και κανείς δεν θα έρθει. Η πόρτα είναι πάντα κλειδωμένη. Και κανείς δεν έρχεται ποτέ, εκτός από μερικές φορές - το παιδί δεν καταλαβαίνει πως περνά ο χρόνος - μερικές φορές η πόρτα χτυπά τρομερά και ανοίγει και απ' έξω βρίσκονται πότε ένα άτομο, πότε αρκετοί άνθρωποι. Ένας από αυτούς συνήθως πλησιάζει για να κλωτσήσει το παιδί και να το σηκώσει. Οι άλλοι δεν έρχονται ποτέ κοντά, αλλά το βλέπουν με φοβισμένα, αηδιασμένα μάτια. Το κύπελλο και η κανάτα του νερού γεμίζουν βιαστικά, η πόρτα κλειδώνει, τα πρόσωπα εξαφανίζονται. Οι άνθρωποι στην

πόρτα δεν λένε τίποτα, αλλά το παιδί, που δεν ζούσε πάντα στην αποθήκη εργαλείων, μπορεί και θυμάται το φως του ήλιου και τη φωνή της μητέρας του. Μερικές φορές μιλάει. «Θα είμαι καλός», λέει. "Παρακαλώ αφήστε με έξω, θα είμαι καλός!" Ποτέ δεν απαντούν. Το παιδί βογκούσε για βοήθεια τη νύχτα και φώναζε πολύ, αλλά τώρα πια θρηνεί μόνο με ένα τρόπο, "εχ-αχ-εχ-αχ," και μιλάει όλο και λιγότερο. Είναι τόσο λεπτό που δεν υπάρχει πια λίπος στα πόδια του. Τα κόκαλα του προεξέχουν. Ζει με μισό μπολ από αλεύρι καλαμποκιού. Είναι γυμνό. Οι γλουτοί και οι μηροί του είναι μια μάζα φουσκωμένων πληγών. Όλοι γνωρίζουν ότι υπάρχει, όλοι οι άνθρωποι της πόλης. Μερικοί από αυτούς έχουν έρθει να το δουν, άλλοι είναι ικανοποιημένοι απλώς ξέροντας ότι υπάρχει. Όλοι γνωρίζουν ότι πρέπει να είναι εκεί. Μερικοί από αυτούς καταλαβαίνουν γιατί, και κάποιοι όχι, αλλά όλοι ξέρουν ότι η ευτυχία τους, η ομορφιά της πόλης τους, η τρυφερότητα των φίλων τους, η υγεία των παιδιών τους, η σοφία των δασκάλων τους, η αφθονία της συγκομιδής τους και οι καλές καιρικές συνθήκες του ουρανού τους εξαρτώνται εξ ολοκλήρου από την αποτρόπαια δυστυχία αυτού του παιδιού.

Αυτό συνήθως εξηγείται στα παιδιά όταν είναι μεταξύ οκτώ και δώδεκα, όταν φαίνονται ικανά πια να κατανοήσουν. Και οι περισσότεροι από εκείνους που πηγαίνουν να δουν το παιδί είναι νέοι, αν και αρκετά συχνά ένας ενήλικας έρχεται ή επιστρέφει για να ξαναδεί το παιδί.

Ανεξάρτητα από το πόσο καλά εξήγησε το θέμα κάποιος από τους δάσκαλους, οι νέοι θεατές είναι πάντα σοκαρισμένοι και αρρωσταίνουν στο θέαμα. Αισθάνονται την αηδία, την οποία θεωρούσαν κατώτερη. Αισθάνονται οργή, ανικανότητα, παρά τις εξηγήσεις. Θα ήθελαν να κάνουν κάτι για το παιδί. Αλλά τίποτα δεν μπορεί να γίνει. Αν το παιδί έφτανε στο φως του ήλιου, πλενόταν και το παρηγορούσαν, θα γινόταν και πάλι χαρούμενο. Αλλά αν γίνει ποτέ αυτό, εκείνη την ημέρα και ώρα, όλη η ευημερία, η ομορφιά και η απόλαυση της πόλης θα μαραζώσει και θα καταστραφεί. Αυτοί είναι οι όροι. Να ανταλλάξουμε όλη την καλοσύνη και τη χάρη κάθε ζωής στην πόλη για αυτή τη μοναδική, μικρή βελτίωση: να πετάξουμε την ευτυχία χιλιάδων για την ευκαιρία της ευτυχίας ενός. Αυτό θα άφηνε πραγματικά την ενοχή να μεγαλουργήσει. Οι όροι είναι αυστηροί και απόλυτοι. Ίσως να μην υπάρχει ούτε ένας άνθρωπος που να μιλάει στο παιδί. Συχνά οι νέοι πηγαίνουν σπίτι τους με δάκρυα, ή με μια οδυνηρή οργή, όταν έχουν δει το παιδί και έχουν αντιμετωπίσει αυτό το τρομερό παράδοξο. Μπορούν να το ξεπεράσουν για εβδομάδες ή χρόνια. Αλλά όσο

περνάει ο καιρός αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι ακόμα και αν το παιδί απελευθερωθεί, δεν θα ωφεληθεί πολύ από την ελευθερία του: θα νιώσει μια μικρή αόριστη ευχαρίστηση ζεστασιάς και φαγητού, χωρίς αμφιβολία, αλλά τίποτα περισσότερο.

Είναι πράγματι πολύ δύσκολο και σχεδόν απίστευτο να γνωρίσουμε οποιαδήποτε πραγματική χαρά. Το παιδί φοβόταν για πάρα πολύ καιρό για να απελευθερωθεί από το φόβο. Οι συνήθειες του είναι πάρα πολύ ακανθώδεις ώστε να ανταποκριθεί σε μια ανθρώπινη μεταχείριση. Πράγματι, μετά από τόσο πολύ καιρό θα ήταν μάλλον άθλια η ζωή του χωρίς τους τοίχους για να το προστατεύουν και το σκοτάδι για τα μάτια του.

Τα δάκρυα των πολιτών για την πικρή αδικία στεγνώνουν, όταν αρχίζουν να αντιλαμβάνονται την τρομερή δικαιοσύνη της πραγματικότητας και να την δέχονται.

Ωστόσο, είναι τα δάκρυα και ο θυμός τους, η προσπάθεια της γενναιοδωρίας τους και η αποδοχή της αδράνειάς τους απέναντι στη φρικαλέα αυτή κατάσταση, που είναι ίσως η αληθινή πηγή του μεγαλείου της ζωής τους. Δεν είναι ανάρμοστη, ανεύθυνη ευτυχία. Ξέρουν ότι, όπως το παιδί, δεν είναι ελεύθεροι. Ξέρουν τη συμπόνια. Είναι η ύπαρξη του παιδιού και η γνώση της ύπαρξής του, που καθιστά δυνατή την ευγένεια που απολαμβάνουν στη ζωή τους, την ακμή της μουσικής τους, την ανάπτυξη της επιστήμης τους. Είναι επειδή το παιδί είναι τόσο ευγενικό με τους υπολοίπους και υπομένει τη μοίρα του. Ξέρουν ότι αν το παιδί δεν ήταν εκεί κλεισμένο στο σκοτάδι, ο άλλος, ο φλάουτο-παίκτης, δεν θα μπορούσε να παράγει χαρούμενη μουσική, καθώς οι νέοι αναβάτες ετοιμάζουν τα άλογα τους για τον αγώνα του πρώτου πρωινού του καλοκαιριού.

Τώρα πιστεύετε στην πόλη; Δεν είναι πιο πιστευτή; Μήπως τίποτα τόσο καλό δεν μπορεί να υπάρξει μονό; Αλλά υπάρχει ακόμα ένα πράγμα που πρέπει να σας πω, που και αυτό είναι απίστευτο.

Μερικές φορές ένα από τα κορίτσια ή τα αγόρια που έρχονται να δουν το παιδί δεν πηγαίνει σπίτι για να κλάψει ή να αντιμετωπίσει το θυμό του, δεν πηγαίνει καθόλου στην πατρίδα του. Μερικές φορές ακόμα και ένας πολύ μεγάλος άντρας ή γυναίκα

σιωπά για μία ή δύο μέρες και στη συνέχεια φεύγει από το σπίτι. Αυτοί οι άνθρωποι βγαίνουν στο δρόμο και περπατούν μόνοι τους. Περπατούν κατευθείαν έξω από την πόλη, κάτω από τις όμορφες πύλες. Περπατούν στα οικόπεδα της εξοχής. Ο καθένας πηγαίνει μόνος του, κάθε ηλικίας άνδρας ή γυναίκα.

Η νύχτα πέφτει. Οι ταξιδιώτες πρέπει να περάσουν μέσα από τα χωριουδάκια, ανάμεσα στα σπίτια με τα κίτρινα παράθυρα και στο σκοτάδι των πεδιάδων. Κάθε ένα από τα μονοπάτια, οδηγεί δυτικά ή βόρεια, προς τα βουνά.

Συνεχίζουν. Αφήνουν την πόλη, περπατούν μέσα στο σκοτάδι και δεν επιστρέφουν. Ο τόπος στον οποίο πηγαίνουν είναι ένας τόπος που δεν μπορεί να φανταστεί κανείς από όσους μένουν στην πόλη της ευτυχίας. Δεν μπορώ να τον περιγράψω καθόλου. Είναι πιθανό ακόμα και να μην υπάρχει...

Αλλά φαίνεται ότι ξέρουν πού πηγαίνουν, όσοι φεύγουν από την πόλη...